

והאפיקורסים והמסיתים והמדיחים הכל מודים שמצוה ולשנאותם כמו שאמרו בפ"י דפסחים והובא בפוסקים (ע"ע חפץ חיים שם סעיפים ה-ו).
ג. התוס' (ע"ע ס"ב) צדדו שבני נח מוזהרים על האונאה כשם שמוזהרים על הגזל.

דפים נח — נט

- קלו. א. אלו מאמרים הובאו בסוגיא על חומר אונאת ממון ואונאת דברים והלבנת פנים?
ב. אלו מאמרים הובאו בסוגיא בהנהגת האיש עם אשתו ובהתייחסותו אליה?
ג. אלו יורדים לגיהנם ואינם עולים? ואלו שאין להם חלק לעולם הבא?
- א. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה נאמר בו ויראת מאלקיך וזה לא נאמר בו. ורבי אלעזר אומר: זה בגופו וזה בממונו. רבי שמואל בר נחמני אמר: זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון.
אמר רב: לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו — שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה. [אמר רבי אלעזר: מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה... ואעפ"כ שערי דמעות לא ננעלו...].
אמר רב חסדא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה... (— שערי תפילה ננעלו חוץ מהצוהר על אונאת דברים, אין השער ננעל בפניו. רש"י).
אמר רבי אלעזר: הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה... (פירוש, העונש ממהר לבא, ונפיש עליה ריתחא. ראשונים).
אמר רבי אבהו: שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם (להפסיק ראייתם מן המקום, אלא רואה אותם עד שיפרע); אונאה וגזל ועבודה זרה...
תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק: כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים...
אמר לו אביי לרב דימי: במערבא במה זהירים? אמר לו: בהלבנת פנים. שאמר רבי חנינא: כל היורדים לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדים ואין עולים, ואחד מהם המלבין פני חברו ברבים (ודוקא ברגיל בזה. רמב"ם תשובה ג' ד. ע' באג"מ או"ח ח"ה כ, ד).
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חברו ברבים... הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין את פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.
א. סתם 'רבים' — שלשה (חפץ חיים, הל' לשה"ר ב, בהגהה — עפ"י גטין מו וכתובות עה).
ב. המלבין פני חברו ברבים, צריך להתענות כמה תעניות וילקה ויתודה כל ימיו. המכנה שם רע לחברו, שהוא בוש ממנו — יבקש ממנו מחילה בפני רבים, וגם ילקה ויתודה לכל הפחות שלשים יום, ויצטער כל ימיו על עוון גדול כזה ולא יוסיף עוד (עפ"י ספרים, מובא בשבט מוסר יט, מז).
נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים...
- ב. אמר רב: לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה — אונאתה קרובה. ואמר רב: כל ההולך בעצת אשתו — נופל בגיהנם... ופרשו: דוקא בעניני דעלמא ולא בעניני הבית. ולפי לשון אחרת, דוקא בעניני שמים, אבל במילי דעלמא — אדרבה, יש לאדם לכפוף עצמו ולשמוע דברי אשתו (אפילו מעלתה קטנה ממנו).

אמר רב יהודה: לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו (שתהא מצויה) — שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה... [שלא נקראו ישראל 'דלים' אלא על עסקי תבואה...]. אמר רב פפא: זהו שאומרים האנשים 'כשהשעורים כלים מן הכד, מתדפק ובא התגר הביתה'. אמר רבי חלבו: לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו — שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו.. וזהו שאמר רבא לבני עירו: כבדו נשותיכם כדי שתתעשרו.

ג. כל היורדים לגיהנם עולים, חוץ משלשה שיורדים ואין עולים; הבא על אשת איש, והמלבין פני חבירו ברבים, והמכנה שם לחברו — אעפ"י שכבר הורגל בכך (ואין פניו מתלבנות ואין חברו מקפיד, ומכל מקום זה להכלימו נתכוין. עפ"י רש"י ומאירי). הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.

א. פרשו התוס': כל היורדים לגיהנם עולים מיד ואין אור של גיהנם שולט בהם, חוץ משלשה שאין עולים מיד אלא יש מהם נידונים לעולם — המלבין פני חבירו ברבים שאין לו חלק לעוה"ב, ויש שעולים לאחר י"ב חדש, כגון הבא על אשת איש. או גם מלבין פני חברו ברבים, אעפ"י שאין לו חלק לעוה"ב, אינם נדונים יותר מ"ב חדש, ולאחר מכן לא חיים ולא נידונים, ושרויים בלא טובה ובלא רעה. ומינים ואפיקורסים נידונים לדורי דורות. גיהנם כלה והם אינם כלים (כדאיתא בר"ה יז). וכן אמרו (שם), פושעי ישראל בגופם כגון קרקפתא דלא מנח תפלין, יורדים ונדונים בה י"ב חדש ואחר כך גופם ונשמתם נשרפת ונעשים אפר תחת כפות רגליהם של צדיקים. והבא על הכותית, שאמרו (בעירובין יט) שאין אברהם אבינו מעלהו מגיהנם מפני שערלתו נמשכת — לא בשביל עבירה זו לבדה נידון בגיהנם אלא שעבירה זו גורמת לו שאם ירד בגלל עבירות אחרות, שאין אברהם מעלהו מיד אלא שיהא שם י"ב חדש. וכולם בשלא עשה תשובה — שהתשובה מועלת לכל דבר. ויש מי שאומר שבעלי תשובה גדולים מאותם שהיו צדיקים מעולם. עד כאן מדברי התוס'. ויש אומרים: מה שאמרו הבא על אשת איש יש לו חלק לעולם הבא — בעשה תשובה. ומה שאמרו שיורד לגיהנם ואינו עולה — כשלא עשה תשובה (עפ"י תורי"ד. וכן כתבו התוס' בסוטה ד: שמה שאמרו יש לו חלק לעוה"ב, בשעשה תשובה. ודוקא תשובה עם יסורים). ויש אומרים שאם נידון במיתת בית דין, מיתתו כפרתו ויש לו חלק לעולם הבא, ואם לאו — יורד ואינו עולה (עריטב"א ומהרש"א. וכ"כ התוס' בסוטה ד: אלא שנתנו טעם משום הידוי שקודם המיתה). ורבנו תם חילק אם עשה פירות — שהוליד בן ממזר, אם לאו. ויש מי שכתב [בדעת הרמב"ם] שזה שאמרו באותם שלשה שיורדים ואינם עולים, מדובר ברגיל לחטוא בהם ולא באקראי (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ה כ"ד). ב. עוד אמרו חכמים (בסוטה ד): כל הבא על אשת איש, אפילו למד תורה — היא תצודנו לדינה של גיהנם. ואפילו הקנה להקב"ה שמים וארץ כאברהם אבינו, ואפילו קיבל תורה כמשה רבינו, ואפילו עושה צדקה בסתר — לא ינקה מדינה של גיהנם.

דף נט

קלו. המאנה את הגר והלוחצו, בכמה לאוין הוא עובר?

— אחד המאנה את הגר ואחד הלוחצו עובר בשלשה לאוין (וגר לא תונה; וכי יגור אתך גר בארצכם — לא תונו אתו; ולא תונו איש את עמיתו. ובלוחץ נאמר: ולא תלחצנו; וגר לא תלחץ; לא תהיה לו כנשה). (הרמב"ם (מכירה יד, טו-יז. וכ"כ המאירי) פירש מנין הלאוין בענין אחר. ומדבריו נראה שהלוחץ את הגר ללא אונאה אינו עובר אלא משום ולא תלחצנו. ע"ע מנחת חינוך סד, ב; באור הגרי"פ פערלא ל"ת פג. ע"ש בבאור לאו דלחיצה לשיטות הראשונים, האם הוא דחיקת ממון כגון 'לא תהיה לו כנשה', או אונאת ממון וגולתו).

א. התחיל הגר להתקוטט עמו, נראה מצד הסברא שמותר להשיבו דבר, שלא אמרה תורה לאדם להיות כאבן שאין לה הופכין. וצריך עיון להקל במה שלא נתפרש (עפ"י מנחת חינוך סג, ב-טו, ד).

ב. גם גר שאינו 'אתך' בתורה ובמצוות, מצווים מלאנותו (מנחת חינוך סג. וכ"כ הגרי"פ פערלא בבאורו לרס"ג, ל"ת פב). וכן גר קטן (מנ"ח שם סד, ג). ויש לעיין בדין בני גרים. ונראה שגם הם בכלל לאוין אלו (שם סד, ד. וכן הסכים הגרשז"א. ע' 'ועלהו לא יבול' ח"ב עמ' רס).

ג. יש אומרים שוגר לא תונה בגר תושב הוא אמור (עפ"י ראב"ע). וכן מבואר במסכת גרים (ג) ובירושלמי (יבמות ריש פרק הערל). ע' בהרחבה בבאור הגרי"פ פערלא לספר המצוות לרס"ג, ל"ת פג).

[תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: מפני מה הזהירה תורה בל"ו / במ"ו מקומות בגר — מקומות שהזכרו הגרים בתורה אף בלא אונאה ולחיצה) — מפני שסורו (= מנהגו. ו"מ שרשו ויסודו) רע. יש מהראשונים שהעתיקו 'בכ"ד / בכ"א מקומות' (תוס' קדושין ע: ספר החינוך סג. וע' תו"ש משפטים)].

דף ס

קלח. א. מה דינו של עירוב פירות ויינות לענין אונאה?

ב. האם מותר לחנוני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות ובכך הוא מרגילם לבא אצלו? מה דינן של שאר פעולות הנעשות כדי 'למשוך' לקוחות מאחרים, כגון הוזלה ו'חידוש' המקח?

א. אין מערבים פירות (— תבואה) בפירות אפילו חדשים בחדשים (בעל הבית שאומר פירות שדה פלוני אני מוכר לך כך וכך סאים, לא יערבנו בפירות שדה אחרת). ואין צריך לומר חדשים בישנים. ואפילו החדשים יקרים יותר, אין זה משום שהם מובחרים אלא הישנים מובחרים מהם, שעושים קמח יותר, אלא שיש ביקוש לחדשים כדי לישנם, וזה שפסק עמו על הישנים אינו חפץ לישנם, לפיכך אסור לערב בהם חדשים.

ישנים בחדשים — לפרש"י מותר. והרי"ף והרא"ש אוסרים, כי שמא זה הקונה חדשים רוצה לישנם.

התגר נוטל מכמה גרנות ונותן לתוך מגורה אחת. מחמש גיתות ונותן לתוך פיטום (= חבית) אחד (כי כן דרכו לקנות מכמה ספקים ואין כאן אונאה). ובלבד שלא יהא מתכוין לערב (לקנות הרוב ממקום משובח ולפרסם הדבר, ולערב בו ממקום אחר, ושכניו סבורים שכל הפירות מאותו מקום. רש"י).

באמת אמרו [כלומר הלכה פסוקה היא] בין התיירו לערב קשה ברך (אעפ"י שהרך טוב יותר לשתייה וגם דמיו יקרים. רא"ש) מפני שהוא משביחו (ומתקיים יותר כשנותנים מעט קשה ברך. רא"ש). אמר רב נחמן: בין הגתות שנו, אבל לאחר שעברה תקופת הגתות — לא, שתערובת היינות פוגמת לאחר